

14.2.2022

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo.okm@gov.fi

Asia: **Täydentävä lausunto luonnoksesta oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi**

Viite: Lausuntopyyntönnö VN 17576_2021_OKM-7

OAJ kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja antaa lausunnon koskien edellä mainittua luonnosta hallituksen esitykseksi laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Opiskelijan HOKSiin (henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan) kirjatun ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen tuntimäärän tallentamisvelvoite

OAJ katsoo, että ammatillisen koulutuksen osalta lisäys tuntimäärän tallentamisvelvollisuudesta on aiheellinen ja hyvä, mutta olisi tarpeen määritellä kenen antamaa opetusta ja ohjausta tämä kirjausvelvollisuus koskee (kelpoisuusvaatimuksia koskevat säännökset ja opiskelijan oikeus saada kelpoisen opettajan antamaa opetusta ja ohjausta).

OAJ vaatii, että HOKSiin sekä eHOKSiin kirjattavan opetuksen ja ohjauksen tuntimäärän tallentamisessa säädetään sekä ohjeistetaan asia selkeästi niin, että oppilaitosympäristössä sekä verkkoympäristössä opetuksen ja ohjauksen tuntimäärä sidotaan opettajan antamaan opetukseen ja ohjaukseen (ei kenen tahansa koulutuksen järjestäjän henkilöstöön kuuluvan antamaan ohjaukseen). Työpaikoilla tapahtuvassa oppimisessa tuo tallennettava vähintään 12 h/osp on määritelty opettajan opetuksen ja ohjauksen sekä vastuullisen työpaikkaohjaajan ohjauksen tuntimääräksi.

Opiskelija voi saada myös muun henkilöstön antamaa lisätukea ja ohjausta, mutta sen määrää ei velvoiteta kirjaamaan HOKSiin eikä eHOKSiin.

OAJ pitää välttämättömänä, että koulutuksen järjestäjiä veloitetaan ohjeistamaan opettajat hyvissä ajoin tallennettavan tiedon osalta, kohdentamaan opettajille siihen riittävästi työaikaa ja suunnittelemaan tallennus mahdollisimman helpoksi.

14.2.2022

Perusopetuksen oppilaiden poissaolojen ennaltaehkäisystä ja seurannasta on jo säädetty

OAJ pitää tärkeänä, että poissaoloja ennaltaehkäistään ja niihin puututaan. Se, tarvitseeko tästä säätää perusopetuslain 26 §:ssä ja täydentää opetussuunnitelman perusteita, vaatii meistä vielä tarkempaa arviointia. Asiasta on jo säädetty perusopetus- ja oppilashuoltolaissa sekä määrätty perusopetuksen opetussuunnitelmassa.

Esityksessä todetaan näin: ”Jo nykyisin perusopetuslain 26 §:n mukaan opetuksen järjestäjän tehtävänä on seurata poissaoloja. Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisen yhteisöllisen opiskeluhuollon menettelytapoihin sisältyy poissaolojen seuranta sekä niihin puuttuminen oppilaan ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Perusopetuksen poissaolojen ennaltaehkäisemisen sekä riittävän oppimisen tuen tulee toteutua jo nykyisin perusopetuslain ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain nojalla, ja tämä on todettu myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.”

Kuten esityksessä todetaan perusopetuslaki (POL 26 §) velvoittaa opetuksen järjestäjän seuraamaan perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittamaan luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Oppivelvollisuuslaki täydentää tätä ilmoitusvelvollisuutta säätämällä huoltajalle vastuun siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa ja hänelle perusopetuslaissa säädetyn osallistumisvelvollisuutensa opetukseen, kun hänet on kouluun ilmoitettu ja oppilaaksi otettu (OVL 9 §, 22 § ja POL 26 §).

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki (2–3 §) säätää opiskeluhuollon tehtäväksi edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Se on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä yhteisöllisenä oppilashuoltona.

Kun oppilashuolto laki säädettiin todettiin lain esitöissä, että oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen sisältö vastaisi asiallisesti silloin voimassa olleen lastensuojelulain 9 §:ssä määriteltyä sisältöä. Koulukuraattorin työn olennainen osa on sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen.” Oppilaat ohjautuvat koulukuraattorin asiakkaaksi useimmiten käyttäytymiseen liittyvien syiden vuoksi. Näitä ovat poissaolot, koulunkäynnin laiminlyönti... Turvallisen arjen toteutumista ohjaavat osaltaan poissaoloihin, kiusaamis-, väkivalta-, päihde- ja kriisitilanteisiin laaditut toimintamallit. Koulukuraattori osallistuu niiden laadintaan, päivittämiseen ja soveltamiseen kouluillaan.” HE 67/2013

14.2.2022

Opetussuunnitelma määrää, että koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään (POPS s 34). Se määrää myös, että oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen (POPS s. 83). Velvollisuus puuttua poissaoloihin on siis jo olemassa, mutta se ei ole yksin koulun vaan myös oppilashuollon ammattihenkilöiden tehtävä.

Opettajien vastuuta poissaoloista ei voida kasvattaa

OAJ ei kannata, että poissaoloihin puuttumisesta ja ennaltaehkäisemisestä säädetään esityksen mukaisesti perusopetuslaissa ikään kuin se olisi vain opetuksen järjestäjän eli käytännössä rehtorin ja opettajan tehtävä. OAJ ei pidä mahdollisena, että rehtorin tai opettajan roolia poissaolojen ehkäisemisessä tai puuttumisessa nykyisestä laajennettaisi. Esitysluonnoksen mukaan muun muassa pitkittyneisiin poissaoloihin kytkeytyvät oppivelvollisen mielenterveys- ja oppimishaasteet sekä perhetilanteeseen liittyvät ongelmat.

Oppimishaasteet ovat opetuksen järjestäjälle, rehtorille ja opettajalle kuuluva asia. Oppimisen haasteiden ennaltaehkäisystä, havaitsemisesta ja niihin puuttumisesta säädetään erikseen jo nyt. Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä (POL 30 §). Oppilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta, ohjausta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän sairauden, oppimisvaikeuksien, vaikeasta elämäntilanteesta johtuvien poissaolojen tai muun syyn vuoksi on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan (POL 16 § 30 § ja POPS s 68)

Sen sijaan puuttuminen mm. oppilaan pitkittyneeseen poissaoloon, mielenterveyshaasteisiin ja perhetilanteeseen liittyviin ongelmiin ei ilmoitusvelvollisuutta laajemmin kuulu rehtorin tai opettajan tehtäviin. Näihin sekä muihin vastaaviin haasteisiin on keinot ja velvollisuudet ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen säädetty muun muassa oppilashuollolle, sosiaalitoimelle ja lastensuojelulle.

Lainsäädäntö velvoittaa opettajaa, joka arvioi, että oppilaan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja, ottamaan viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä oppilaan kanssa. Opettajan on tällöin annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä on opettajan tehtävä se yksin.

14.2.2022

Lastensuojeluilmoituksen osalta esimerkiksi THL oikeuskirjallisuuteen perustuen toteaa, että jos oppilas jatkuvasti laiminlyö koulunkäynnin ja ”koulu ei pysty omalla tuellaan ja oppilashuollon palveluiden avulla turvaamaan lapsen koulunkäyntiä, ja vanhemmat suhtautuvat asiaan välinpitämättömästi, on ilmoitus perusteltua tehdä (Räty 2019, s. 211).”

Edellä todetun johdosta OAJ ei pidä tarpeellisena nyt esitettyä pikaista lainsäädäntömuutosta. Uudet velvoitteet on säädettävä täsmällisesti. Niistä säädettäessä on tuotava esille mikä on uuden veloitteen sisältö ja millä resurssilla se toteutetaan. Nyt esityksestä ei käy ilmi, miten opetuksenjärjestäjien ja käytännössä rehtorin sekä opettajien edellytetään muuttavan nykyistä toimintaansa ja mitä velvoite käytännössä tarkoittaa tai toteutetaan oppilaiden etu sekä yhdenvertaisuus huomioon ottaen.

Jos asiasta kaikesta huolimatta säädetään, edellyttää OAJ, että säännöstä täydennetään niin, että siitä käy ilmi myös oppilashuollon ammattihenkilöiden vastuu. Esitystä on ennen sen antamista eduskunnalle muutettava vähintään seuraavasti ja täsmennettävä perusteluita tässä lausunnossa esitetyn mukaisesti.

26 §

Perusopetuksen suorittaminen

— — — — —
Opetuksen järjestäjän tulee YHDESSÄ OPPILASHUOLLON AMMATTIHENKILÖIDEN KANSSA ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Ennaltaehkäisy vaatii resursseja ja opettajamitoitusta

OAJ:n mielestä poissaoloja voidaan ennaltaehkäistä turvaamalla opetuksen järjestäjille riittävä rahoitus ja säätämällä opettajamitoituksesta. Myös perusopetuksen tuntijakosuunnitelmaan tulee lisätä ns. oman ryhmän tunnit, joilla oman opettajan tai luokanvalvojan ohjauksessa on mahdollista keskittyä vuorovaikutustaitojen opettelemiseen, sosiaalisten taitojen kasvattamiseen sekä tunnetaitojen oppimiseen. Myös tätä on kokeiltu hyvällä menestyksellä mm. Helsingissä ja kokeillaan nyt Sitouttavan koulu yhteistyö-hankkeen puitteissa muuallakin. Tämä on yksi esimerkki siitä, että koulun toimesta tehty ennaltaehkäisy vaatii resursointia. Yhden tunnin lisääminen tuntijakoon maksaa noin kuusi miljoonaa euroa.

14.2.2022

Sitouttavan koulu yhteistyön käynnissä olevien pilottihankkeiden myötä saadaan kerättyä lisää sellaisia malleja, joilla ennaltaehkäistään poissaoloja ja sitä kautta koulupudokkuutta. Näiden toimintatapojen arvioinnin jälkeen on syytä valita ne opettajajohtoiset mallit, joita sitten lähdetään edistämään valtakunnallisesti. OAJ pitää erittäin tärkeänä, että sellaisia toimintamalleja tai -tapoja ei kokeilla, levitetä eikä tueta, jossa opetustoimen rahoitusta suunnataan muiden kuin lakisääteisen henkilöstön palkkaamiseen kouluihin.

Poissaolojen ennaltaehkäisy vaatii lisäksi pitkäaikaista rahoitusohjelmaa, joka kohdentuu opettajamitoituksen säätämiseen. Näin turvataan sopivan kokoiset ryhmät ja yhdenvertainen oikeus opettajaan koko maassa. Opiskeluhuollon mitoitukset on jo säädetty ja seuraavaksi on pidettävä huoli, että sen siirto hyvinvointialueiden alle ei heikennä ennaltaehkäisevää yhteisöllistä eikä yksilöllistä oppilashuoltoa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
va. koulutusjohtaja

Pauliina Viitamies
erityisasiantuntija